

<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=z0713-05>

10. Наказ Вищої атестаційної комісії від 10.06.99 р. №288 «Про затвердження Переліку спеціальностей, за якими проводяться захист дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата наук і доктора наук, присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 01.07.99 р. за №425/3718 (втратив чинність) – [Електронний ресурс]. – Ре-

жим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0425-99>

11. Наказ Вищої атестаційної комісії від 13.03.97 р. №86 «Про затвердження переліку спеціальностей наукових працівників», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 15.04.97 р. за №133/1937 (втратив чинність) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0133-97>

Г.В. РИЖКОВА,
аспірантка, Національний університет ДПС України

Особливості надання кредитних ресурсів на фінансування проектів з енергоефективності

У статті розглянуто основні фінансові, юридичні, інституційні перешкоди у процесі отримання кредитних ресурсів для фінансування проектів з енергоефективності в Україні. Визначено основних кредиторів, з якими співпрацює Україна над проектами енергоефективності. Надані умови отримання та переваги використання кредитних ресурсів у процесі фінансування проектів з енергоефективності.

Ключові слова: енергоефективність, кредитні ресурси, фінансування, енергозбереження, кредитна лінія.

В статье рассмотрены основные финансовые, юридические, институциональные препятствия в процессе получения кредитных ресурсов для финансирования энергоэффективности в Украине. Определены основные кредиторы, с которыми Украина сотрудничает в проектах повышения эффективности использования энергии. Обозначены условия и преимущества использования кредитных ресурсов в процессе финансирования проектов по энергоэффективности.

Ключевые слова: энергоэффективность, кредитные ресурсы, финансирование, экономия энергии, кредитная линия.

The main financial, legal, institutional obstacles in the process of obtaining credit resources for the financing of energy efficiency in Ukraine. In the paper, the main creditors, with whom Ukraine cooperates on projects of energy efficiency were defined. The conditions and advantages of using credit resources in the process of funding projects on energy efficiency were given.

Keywords: energy efficiency, credit resources, financing, energy-saving, credit line.

Постановка проблеми. Враховуючи обмеженні ресурси бюджетів усіх рівнів, фінансування проектів з метою підвищення енергоефективності здійснюється з інших джерел.

Найпоширенішими з них є кредитори, донори або співінвестори (в разі спільних заощаджень за перформанс-контрактами), які направляють кредитні ресурси на підвищення енергозбереження. Донорам, які надають гранти, потрібні гарантії щодо цільового використання наданих грошових ресурсів. Кредиторам і співінвесторам потрібна гарантія погашення й отримання проголошеного економічного ефекту від проекту. Однак кредитні ресурси на сьогодні залишаються єдиним вагомим додатковим джерелом фінансування проектів з енергоефективності в Україні.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Поняття «енергоефективність» розглядав Герман Дейлі [1]. Л. Мельник, С. Шевцов досліджують енергоефективність як фактор підвищення економічного рівня підприємств [2, с. 154–159]. Різноманітним джерелам фінансування діяльності підприємств присвячені праці А. Пересади [3, с. 451], І. Мазур [4, с. 23], В. Беренса та П. Хавранека [5, с. 43], М. Бромвича [6, с. 37] та ін.

Мета статті. Визначити основні перешкоди та переваги залучення кредитних ресурсів на фінансування проектів з енергоефективності в Україні.

Виклад основного матеріалу. У процесі отримання додаткових кредитних ресурсів з метою фінансування проектів з енергоефективності в Україні існує багато фінансових, юридичних і інституційних перешкод:

- Фінансові:
- відсутність механізмів кредитних гарантій;
 - недостатня прозорість фінансових операцій;
 - низька активність існуючих фінансових установ у сфері енергоефективності;
 - відсутність погодженої фінансової політики на місцевому рівні;
 - слабкість вітчизняних кредитних установ;
- Юридичні:

- відсутність чітких і прозорих прав власності в межах існуючої законодавчої бази;

- слабкість законодавчих структур, які не в змозі забезпечити дотримання чинного законодавства;

- відсутність обов'язкового середньострокового бюджетного прогнозування, що не дає можливості укладання довгострокових договорів щодо надання послуг і не сприяє участі енергосервісних компаній.

Інституційні:

- відсутність моніторингу даних;

- відсутність на місцевому рівні єдиного органу управління у сфері енергетики та рівних принципів закупівлі енергетичних послуг;

- нерозвиненість ринку енергосервісних компаній;

- відсутність досвіду в сфері проектного фінансування, управління бюджетами, активами і боргом;

- недостатні управлінські і технічні навички підприємств в процесі розробки і реалізації економічно доцільних проектів в області енергоефективності;

- недостатня поінформованість регіональних і міських адміністрацій про фінансові ринки і послуги.

Виходячи із вищезазначеного кредитні та інші фінансові організації використовують різноманітні умови та види кредитів виходячи з індивідуального підходу до кожного позичальника.

Так, Європейський Союз надав перший транш фінансової допомоги в розмірі 31 млн. євро на реалізацію програм енергоефективності в Україні у кінці другого кварталу 2011 року [7]. В підписаній угоді визначено напрями використання кредитних ресурсів:

- 1) 163,5 млн. грн. має бути спрямовано на ефективне впровадження теплових насосів, електричного теплоаккумуляційного обігріву та гарячого водопостачання на підприємствах комунальної форми власності та у бюджетних установах;

- 2) 37,5 млн. грн. – на будівництво та реконструкцію електричних мереж, будівництво пристанційних вузлів, підстанцій та електричних мереж для приєднання об'єктів, які виробляють електроенергію з відновлюваних джерел енергії;

- 3) 26,5 млн. грн. – на проведення наукових досліджень у сфері виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива;

- 4) 78 млн. грн. – на модернізацію об'єктів комунального господарства;

- 5) 3,9 млн. грн. – на популяризацію енергоефективності і розвитку відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива;

- 6) 0,6 млн. грн. – на адаптацію законодавства України у цій сфері до законодавства ЄС.

Усього протягом 2011–2013 років Україна розраховує отримати 70 млн. євро відповідних коштів ЄС. У тому числі в 2012 році – 18 млн. євро, 2013-му – 21 млн. євро. З них 63 млн. євро планується витратити на програми енергоефективності і 7 млн. євро – на технічну допомогу. Угода що-

до фінансування за цією програмою була підписана в грудні 2009 року, період її дії становить 60 місяців [7].

Крім того, в Україні реалізується близько 230 проектів з енергозбереження в житлово-комунальному господарстві (ЖКГ), з яких 168 вже перебувають на завершальній стадії. Дані проекти представлені в 22 областях України, Автономній Республіці Крим і в м. Севастополь. Відповідно напрями енергозбереження на сьогодні є пріоритетними при технічному переоснащенні сфери, в якій основні фонди зношені на 65–70% [8]. Основним стимулом для впровадження і реалізації проектів з енергозбереження в ЖКГ України є зростання цін на енергоносії і, як наслідок, постійна необхідність підвищувати тарифи на житлово-комунальні послуги для населення.

Також Німецький банк розвитку KfW, що працює в Україні по мандату уряду Німеччини в рамках проектів фінансової співпраці офіційного Києва і Берліна, кредитує проекти щодо енергозбереження за умови надання державних і місцевих гарантій. Співпрацює в основному з підприємствами, підконтрольними державі, за проектами, які визначені як пріоритетні на урядовому рівні. Кредитні ресурси виділяються за ставкою, одна частина якої є умовою виділення кредитних ресурсів від уряду Німеччини (0,75% річних на 40 років з 10-річним пільговим періодом на оплату тіла кредиту), друга – комерційний відсоток KfW. У середньому ставка становить близько 10–12% річних. Власний внесок реципієнта грошей має бути не менше 20% вартості проекту. Мінімальна сума позики – 50 млн. євро за позиками державного сектору і близько 20–30 млн. євро – для міст. Основний напрям фінансування проектів – це реформування інфраструктури житлово-комунального господарства, розвиток міського електротранспорту, а також підтримка ініціатив з енергозбереження [9].

Так, ПроКредит Банк уклав з німецьким банком розвитку KfW «Угоду про фінансування проектів у сфері енергозбереження» [10]. У межах даного співробітництва ПроКредит Банк пропонує кредити (див. табл.), направлені на підвищення енергоефективності малого та середнього бізнесу. Для отримання такого кредиту клієнту необхідно буде пройти аудиторську перевірку в сфері енергозбереження і енергоефективності [11].

Якщо підприємству необхідно поповнити оборотні кошти, придбати обладнання, виробниче приміщення, інвестувати в бізнес-проекти, що передбачають енергозбереження можна використати «Бізнес кредит» від ПроКредит Банку [11] (див. таблицю).

Основні переваги даних кредитів полягають у наступному:

- прозорі умови надійного банку;

- до 80 тис. грн. – кредит надається без застави;

- індивідуальний підхід, включаючи гнучкий графік погашення відповідно до результатів у сфері енергоефективності кожного окремо взятого підприємства;

- лояльний підхід до застави;

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

– мінімальні витрати на оформлення – без додаткових комісій, страховок, витрат на оформлення застави, відсутність оцінки застави незалежним експертом;

– можливість оформлення рамкової угоди, що дозволяє неодноразово отримувати кредити без додаткових витрат на нотаріальне переоформлення застави;

– можливість використання фінансового ліміту, що дозволяє зекономити час на оформлення кредиту.

Ще однією міжнародною кредитною організацією, яка надає кредити на енергозбереження, є ЄБРР. Він підтримує місцеві комерційні банки (Укрексімбанк, ОТП банк, банк «Форум»), які, у свою чергу, надають кредити малим і середнім підприємствам. Інструменти, які можуть бути доступні підприємствам, включають кредитні лінії, банківські кредити, резервні кредити та інвестиції в акціонерний капітал місцевих банків. Малі та середні підприємства мають безпосередньо співпрацювати з українськими банками, які перед наданням кредитів з метою енергозбереження перевіряють самостійно відповідність їх інвестиційним вимогам.

У процесі співпраці з ЄБРР можна виділити такі умови кредитування [12]:

- розмір кредиту 5–15 млн. євро;
- фіксована або плаваюча ставка;
- деноміновані в іноземних або місцевих валютах;
- короткостроковий та довгостроковий терміни (від 5 до 15 років);
- за деякими проектами можуть бути передбачені пільгові періоди.

Як правило, ставка прямо впливає на рентабельність і фінансову структуру проекту. В основному включає в себе як плаваючу, так і фіксовану ставку. Пропорція встановлюється залежно від оцінки кредитоспроможності підприємства та розміру кредиту. Маржа додається до базисної ставки. Маржа залежить від ризиків країни та конкретного проекту й інформація про нього є конфіденційною.

Також банк вимагає від підприємств страхування ризиків (наприклад, ризики, пов'язані із крадіжкою майна, пожежами, специфічними ризиками будівництва). ЄБРР не вимагає страхування підприємств від політичних ризиків або неконвертованості національної валюти.

ЄБРР зазвичай вимагає від підприємств забезпечення кредиту активами проекту. Вони можуть включати [12]:

– основні засоби, такі як земля, рослини та інші будівлі;

– рухоме майно, наприклад обладнання та інші бізнес-активи;

– внутрішні валютні надходження;

– заставу акцій підприємства тощо.

Крім того, банк може допомогти управляти фінансовими ризиками, пов'язаними з активами проекту і зобов'язаннями суб'єкту господарювання. Це стосується валютного ризику, відсоткового ризику і ризику цін на сировинні товари.

Підприємства, які бажають отримати кредити ЄБРР через зазначені комерційні банки, мають забезпечувати:

– бізнес-плани для створення або розширення бізнесу підприємства;

– продукти, які є конкурентоспроможними на ринку і носять енергозберігаючий характер;

– інформацію про власників та партнерів;

– фінансову або кредитну історію;

– забезпечення у формі застави, іпотеки та ін.;

– кредити, що надані банками повинні використовуватися в жорсткій відповідності з цілями, що містить поданий бізнес-план;

– проекти мають забезпечувати екологічну безпеку та сприяти енергоефективності;

– кредити надаються в основному недержавним підприємствам або підприємствам, в яких частка держави становить менше 50%;

– підприємству необхідно вкласти власних коштів не менше 35%.

Для великих проектів ЄБРР використовує синдіковані кредити. Даному виду кредиту притаманна гнучкість і диверсифікація ризиків у ринкових умовах господарювання. Мета надання його полягає в розширенні спільного фінансування на кредитній базі ЄБРР за рахунок збільшення числа комерційних кредиторів, з якими він співпрацює, продовжуючи вводити нові структури спільного фінансування і методи, і за рахунок впровадження нових країн на ринок. Визначним фактором в отриманні синдікованого кредиту є частка, в якій комерційні банки готові надати кредитні ресурси.

Для проектів у приватному секторі ЄБРР, як правило, при наданні синдікованого кредиту надає у вигляді позикового або акціонерного капіталу до 35% довгострокових потреб у капіталі одного проекту або підприємства. Ціна кредиту буде

Умови кредитування проектів у сфері енергозбереження ПроКредит Банком [11]

Сума кредиту	до 300 тис. грн.	більше 300 тис. грн.
Термін кредиту	до 36 місяців	– кредит в USD/EURO – до 60 місяців – кредит в UAH – до 36 місяців
Валюта	гривня	гривня, долар США, євро
Забезпечення	– нерухоме майно, автотранспорт, обладнання, порука, депозити в банку – до 80 тис. грн. – кредит без застави	
Схема погашень	Ануїтет (щомісячно, рівними частинами), можливий гнучкий графік	
Додаткові витрати	– виписка з Державного реєстру обтяжень рухомого майна; – виписка з Бюро кредитних історій; – нотаріальне оформлення; – страхування (за рішенням Кредитного комітету).	

залежати насамперед від країни та комерційних ризиків і, як правило, встановлюється відповідно до переважаючих умов на ринку синдікованих кредитів. Статус ЄБРР як постійної міжнародної установи і привілейованого кредитора приймається до уваги при оцінці ризиків. Банки, які беруть участь у наданні синдікованого кредиту, де ЄБРР залишається кредитором, отримують частку вигоди від статусу привілейованого кредитора.

Синдіковані кредити як форма спільного фінансування найбільш часто використовуваних на сьогодні ЄБРР у випадках:

- виконання завдань частини кредитів ЄБРР для українських комерційних банків з операцій сприяння їх співробітництву в середньостроковому кредитуванні;
- спільного фінансування з іншими міжнародними фінансовими установами;
- паралельного або спільного фінансування з комерційними банками підтримки експортних підприємств;
- паралельних кредитів з вітчизняними комерційними банками при умові досягнення енергоефективності проектів;
- паралельних кредитів з офіційними державними установами;
- різних об'єктів гарантії;
- приватних розміщень капіталу;
- боргу спільного фінансування з інституційними інвесторами [13].

У статтях 21 і 49 «Угоди про заснування Банку» зміцнений статус привілейованого кредитора кредитів, виданих ЄБРР. Усі акціонери ЄБРР підписали цю угоду, в тому числі в країнах, в яких здійснюються операції. Так, у статті 21 [14, ст. 21] встановлюються правила визначення і використання валюти:

1. Кожного разу, коли позичальник буде проходити необхідні в рамках цієї угоди перевірки, щоб визначити, чи є валюта вільно конвертованою для цілей цієї угоди, банк прийматиме рішення, беручи до уваги першочергову необхідність збереження власних фінансових інтересів, після консультацій, якщо необхідності, з Міжнародним валютним фондом.

2. На членів, що підписали угоду, не накладається ніяких обмежень на отримання, зберігання, використання або передачу Банком наступних валют:

- (I) валютах або ЕКЮ, що отримані банком в якості оплати підписки на його капітал, у відповідності зі статтею 6 цієї Угоди;
- (II) валюти отриманої Банком за рахунок запозичення;
- (III) валюти та інших ресурсів, що знаходяться у віданні Банку як внесків у спеціальні фонди;
- (IV) валюти, отримані Банком в оплату в рахунок основного боргу, відсотків, дивідендів і інших платежів у відношенні кредитів або інвестицій, або доходів від видалення таких інвестицій з будь-яких засобів, зазначених у підпунктах (I) і (III) цього пункту, або на виплату комісійних, зборів та інших платежів.

Стаття 49 передбачає звільнення активів від обмежень «в обсязі, необхідному для виконання цілей і функцій Банку та відповідно до положень цієї Угоди, все майно і активи банку

повинні бути вільні від обмежень, регламентацій, контролю та мораторіїв будь-якого характеру» [14, ст. 49].

Статус привілейованого кредитора при наданні синдікованого кредиту надається ЄБРР. Крім того, органи банківського нагляду в багатьох країнах визнають або прямо в правилах, або в менш формальній формі, що співфінансування методом, який використовує ЄБРР, має бути наданий преференційний режим у застосуванні вимог при визначенні резервного ризику країни. В результаті участі банків в даному випадку звільняються від даного виду ризику. Статус привілейованого кредитора ЄБРР був перевірений і визнаний ефективним.

Висновки

В Україні кредити на проекти підвищення енергоефективності надаються такими банками, як ПроКредит Банк, Укресімбанк, ОТП, «Форум». При цьому:

- державою використовуються додаткові фінансові стимули для заохочення реалізації політики енергоефективності шляхом зниження процентної ставки та встановленням привабливих умов кредитування;
- кредитування здійснюється в рамках комплексних програм, які поєднують інтереси державних установ, населення та підприємницьких структур, і виконують функцію розподілу доходів з урахуванням рівня ефективності використання енергоресурсів.

Отже, кредитування у енергозберігаючі технології передбачає скорочення фінансових витрат у майбутньому, а також формують відповідальність в процесі сумлінного використання енерго- та сировинних ресурсів, захисту оточуючого середовища.

Література

1. Дейлі Г. Поза зростанням: економічна теорія сталого розвитку. – К.: Інтел-сфера, 2002. – 312 с.
2. Мельник Л.Г., Шевцов С.В. Энергоэффективность как фактор повышения экономического уровня предприятия // Л.Г. Мельник, С.В. Шевцов // Механізм регулювання економіки. – 2010. – №1. – С. 154–159.
3. Пересада А.А. Проектне фінансування: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / А.А. Пересада, Т.В. Майорова, О.О. Ляхова. – К:КНЕУ, 2005. – 736 с.
4. Мазур І.І. Управление проектами: Справочное пособие / І.І. Мазур, В.Д. Шапиро. – М.: Высшая школа, 2001. – 875 с.
5. Беренс В., Хавранек П.М. Руководство по оценке эффективности инвестиций / United Nations Industrial Organization (ЮНИДО): Пер. с англ. перераб. и доп. изд. / Беренс В., Хавранек П.М. – М.: АОЗТ «Интерэк-сперт», «ИНФРА-М», 1995. – 528 с.
6. Бромвич М. Анализ экономической эффективности капитальных вложений: Пер. с англ. / Бромвич М. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 432 с.
7. ЕС профінансує енергоефективність в Україні вже до липня [Електронний ресурс] / УКРІНФОРМ. – 13.04.2011 – Режим доступу: <http://presscenter.ukrinform.ua/presscenter-3634.html>

8. В Україні реалізується близько 230 проектів з енергозбереження в ЖКГ [Електронний ресурс] / Асоціація енергоаудиторів житлово-комунального господарства. – 22.04.2011. – Режим доступу: <http://www.aea.org.ua/>

9. Німецький державний банк KfW увійшов до складу акціонерів ПроКредит Банку в Україні [Електронний ресурс] / ProCreditBank Україна. – Режим доступу: <http://ua.procreditbank.com.ua/press-center/news/256-nemetskiy-gosudarstvennyiy-bank-kfW-voshel-v-sostav-aktsionerov-prokredit-banka-v-ukraine>

10. Бізнес кредит [Електронний ресурс] / Національний екологічний центр України. – Режим доступу: <http://www.nescu.org.ua/energy/>

11. Планування та контроль енергоспоживання для малих та середніх підприємств [Електронний ресурс] / ProCreditBank Україна. – Режим доступу: <http://ua.procreditbank.com.ua/>

12. Loans for large projects [Електронний ресурс] / European Bank of Reconstruction and Development. – Режим доступу: <http://www.ebrd.com/pages/workingwithus/projects/products/loans.shtml>

13. Синдиковане кредитування українських банків під час світової фінансової кризи [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npmaup/2010_1/pdf.../56-61.pdf

14. Угода про заснування Європейського банку реконструкції та розвитку (Париж, 29 травня 1990 року): Документ 995_062 редакція від 03.08.2004 на підставі 748/2004 [Електронний ресурс] / Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_062

М.П. ЛІЩИНСЬКИЙ,

аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Формування інвестиційної привабливості аграрних корпорацій України

У статті досліджено стан інвестиційної діяльності в корпоративних структурах АПК України; виявлено основні проблеми, що впливають на обсяг інвестицій, доведено, що Україна має потенційні можливості отримання конкурентних переваг на світовому ринку сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна привабливість, аграрні корпорації, управління інвестиційною привабливістю, інвестиційний клімат.

В статье исследовано состояние инвестиционной деятельности в корпоративных структурах АПК Украины; выявлены основные проблемы, влияющие на объем инвестиций, доказано, что Украина имеет потенциальные возможности получения конкурентных преимуществ на мировом рынке сельскохозяйственной продукции.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная привлекательность, аграрные корпорации, управление инвестиционной привлекательностью, инвестиционный климат.

The article examined the state of investment in corporate structures of Ukraine, identified key issues affecting investment, it is proved that Ukraine has the potential to gain competitive advantage in the global agricultural market.

Постановка проблеми. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку відбувається занепад агропромислового виробництва, що характеризується зношеністю основних виробничих фондів, відсутністю виробничого потенціалу. Інвестиції необхідні суб'єктам господарювання для

переходу до стабільної господарської діяльності, переоснащення виробництва, підвищення якості продукції та залучення висококваліфікованих кадрів.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблемам залучення інвестицій та управління ними в сільськогосподарських суб'єктах господарювання України присвячені праці багатьох вітчизняних учених, зокрема І.А. Бланк, М.І. Кісіль, Г.П. Лайко, А.А. Пересади, М.П. Сороки, В.Г. Федоренко та ін. Водночас комплексний підхід до ефективного управління інвестиційною привабливістю, передусім як сільськогосподарських корпорацій, потребує більш детального аналізу та вивчення, а також залишається недостатньо дослідженою проблемою.

Мета статті. Враховуючи особливості діяльності корпорацій, узагальнити і дослідити процеси управління їх інвестиційною привабливістю на основі активізації діяльності всіх джерел інвестування.

Виклад основного матеріалу. Інвестиційна привабливість підприємств на сьогодні в більшій мірі залежить від організаційно-правової форми, що в сукупності визначає рівень ефективності його економічної активності. Формування інвестиційної привабливості корпорацій є необхідною і важливою умовою для залучення інвестицій, що дасть змогу підняти рівень виробництва, збільшити обсяги продукції та наростити матеріально-технічний потенціал.

В умовах ринкової економіки важливу роль відіграють корпоративні форми організації, які великою мірою впливають на соціально-економічне становище країни. Сучасна економічна система України діє в умовах становлення ринкових відносин, основною ознакою яких є формування кор-